

Záró beszámoló a „Nemek közötti egyenlőtlenségek a nemzedékek közötti viszonyokban” c. (OTKA/NKFIH K109885) kutatáshoz

Bevezetés

A nyugdíjbiztosítás és tőkepiacok megjelenése előtt a háztartás volt a fő színtere a jövedelem illetve a fogyasztás nemzedékek közötti átcsoportosításának (Lee 2000). A családtagok közötti transzferek azonban a fejlett jóléti állammal és fejlett tőkepiaccal rendelkező országokban is jelentős szerepet játszanak (Silverstein 2006). Korunk demográfiai, gazdasági és kulturális változásai jelentősen átalakították a családi szolidaritás társadalmi kontextusát. A növekvő élettartam illetve a születésszám csökkenése kevesebb horizontális és több vertikális kapcsolatból álló családszerkezetet eredményezett (Bengtson 2001, Dykstra és Fokkema 2011). A növekvő női munkavállalás pedig a nők gondozásban való részvételének a lehetőségeit változtatta meg.

A korábbi kutatási eredmények egyöntetűen mutatták a háztartási munkában és ezen belül az idősgondozásban is, a nők intenzívebb részvételét (Walker 1999, Schmid et al. 2012). Az ezzel kapcsolatos strukturális magyarázatok a férfiak és nők munkaerőpiaci részvétele közötti különbségre vezették vissza az eltérést. Eszerint a férfiak többet dolgoznak, ezért kevesebb idejük marad háztartási munkára, illetve magasabb a keresetük, ezért nagyobb áldozatokkal jár a háztartás számára, ha ők végzik a háztartási munkát (Sarkisian és Gerstel 2004). A nemek közötti eltérés alternatív magyarázatai ugyanakkor rámutattak, hogy a hasonló strukturális pozícióban levő nők és férfiak között is van különbség, és ennek biológia, korai szocializációbeli vagy kulturális okokat tulajdonítanak. A szakirodalom kiemeli a jóléti intézményrendszernek a nemek közötti eltérésekre gyakorolt hatását is (Keck 2008, Schmid et al. 2012). Azokban az országokban, ahol az idősgondozás intézményrendszere fejlett, a jóléti állam által nyújtott szolgáltatások lehetővé teszik a nők számára, hogy kisebb mértékben vegyenek részt idős szüleik intenzív gondozásában, és a férfiakhoz hasonlóan inkább az alkalmilag nyújtsanak segítséget, így csökkentik a nők és férfiak közötti különbségeket (Schmid 2012).

A kutatás mikroszociológiai részében a nemzedékek közötti családi transzferek nemek közötti különbségeit vizsgáltuk mind a pénzbeli, mind a nem pénzbeli transzferek esetében. Az idős szülők segítségére fordított idő esetében hipotézisünk szerint Magyarországon jelentős különbség várható férfiak és nők között, hiszen lényegesen alacsonyabb a nők foglalkoztatottsága, mint a férfiaké és az idősgondozási intézményrendszer fejletlen. Vizsgáltuk azt is, hogy a nemek közötti különbség mennyiben függ össze olyan strukturális tényezőkkel, mint a munkaerőpiaci helyzet és mennyiben köszönhető más okoknak. Az eltérő jóléti állami modellt követő országok közötti összehasonlítás lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk, a nemzedékek közötti segítségnyújtás mintázatai és a privát transzferek nemek közötti különbségei mennyiben függenek össze a jóléti rendszerekkel.

Makroszociológiai nézőpontból a privát nemzedékek közötti transzferek a jövedelem és fogyasztás generációk közötti átcsoportosításának eszköze. A makroszintű elemzés esetében a projekt célja az elemzés kiterjesztése a nem pénzbeli transzferekre is, amely a nemzedékek közötti jövedelem-áramlás és a nemek közötti különbségek teljesebb számba vételét biztosítja. A pénzbeli és nem pénzbeli transzferek együttes figyelembe vétele fontos a nemek közötti egyenlőtlenségek pontosabb megragadásához, ugyanis a nőkre a nem fizetett háztartási munkából jellemzően nagyobb része hárul.

1. Nemek közötti eltérések a szülőknek nyújtott segítségben: mikroszociológiai vizsgálat

A kutatás mikroszociológiai részében egyéni adatok segítségével vizsgáltuk a felnőtt gyermekek által idős szüleiknek nyújtott segítség nemek közötti eltéréseit. Az elemzést a SHARE (Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe) kutatás adatain végeztük. A SHARE olyan multidiszciplináris, több országra kiterjedő kutatás, amely az 50 éves vagy idősebb népesség életkörülményeinek alakulását vizsgálja. Magyarország 2011-ben csatlakozott a kutatáshoz, sajnos azonban további hullámok felvételére eddig nem került sor, így a magyar adatok csak keresztmetszetben elemezhetők. A SHARE kutatás mind a pénzügyi mind a nem anyagi támogatásokat (idősgondozás, háztartási munkában nyújtott segítség) felmérte.

A kutatás 2011-es (4. hullámában) mind a kapott illetve adott pénzügyi támogatás, mind a kapott illetve adott gondozás, segítség előfordulását felméri. A kapott pénzügyi támogatás esetében a kérdés az elmúlt 12 hónapban kapott bármilyen pénzügyi vagy tárgyi támogatásra vonatkozik, amelyet a kérdezett háztartása bárkitől kapott és amelynek értéke elérte vagy meghaladta a 40 ezer forintot. A nem anyagi transzferek esetében a kérdés mind az elmúlt 12 hónapban a háztartáson kívüliektől kapott segítségre („személyes gondozás vagy segítség a praktikus háztartási teendők elvégzésében”), mind a háztartáson belüliektől kapott rendszeres gondozásra kiterjed. Ugyanezek a kérdések a támogatás adásával kapcsolatban is megkérdezésre kerülnek. Az adott támogatás esetében ezen kívül még a gyermekvigyázásra is rákérdez a kérdőív. A segítség/gondozás típusú transzfereket (háztartáson kívül, háztartáson belüli, gyermekvigyázás) összevontuk, így négyféle transzfer előfordulását vizsgáljuk: az idősök által kapott anyagi transzfer és segítség, valamint az idősök által adott anyagi transzfer és segítség.

A SHARE kutatás előnye, hogy a mintába bekerült egyének gyermekeikről és a társadalmi kapcsolathálójuk tagjairól is részletes adatokat gyűjt. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a transzfer-viszony mindkét szereplőjének a tulajdonságait figyelembe vegyük. Az adatbázis ugyanakkor nem teszi lehetővé, hogy a transzfereket a gyermekekhez kapcsoljuk, így összességében tudjuk vizsgálni a gyermekek tulajdonságait és a transzferek előfordulását. A gyermekek jellemzői közül a gyermekek száma, a gyermekek között a lánygyermekek aránya, a gyermekek átlagos életkora, a szülőkkel egy háztartásban élő gyermekek aránya, a diplomás gyermekek aránya, és a dolgozó gyermekek aránya mellett az unokák száma szerepelt. Az idős szülők jellemzői közül a nem, életkor, háztartás-, iskolai végzettség, jövedelem (ekvivalens háztartási jövedelem ötödei), munkaerőpiaci státus és az egészségügyi állapot szerepelt magyarázó változóként. Ez utóbbit az ún. „Activities of Daily Living (ADL)” és „Instrumental Activities of Daily Living (IADL)” indexek segítségével mértük.

A többváltozós elemzés eredményei (ld. 1. táblázat) azt mutatják, hogy Magyarországon az anyagi transzferek esetében a gyermek nemének nincsen hatása, ugyanakkor a gyermekek neme befolyásolja annak valószínűségét, hogy a szülők kaptak-e nem anyagi transzfer gyermekeiktől. Azok a szülők, akiknek gyermekei között magasabb a leánygyermekek aránya, nagyobb valószínűséggel kapnak gondozást, segítséget. Ez a hatás fennáll akkor is, ha a szülők és gyermekeik demográfiai jellemzőit illetve munkaerőpiaci helyzetét kontrolláljuk. Az elemzés emellett azt is mutatja, hogy a szülők is nagyobb valószínűséggel segítik leánygyermekeiket, összességében tehát a szülők és leánygyermekek között mindkét irányban intenzívebb a segítségnyújtási kapcsolat. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a leánygyermekek intenzívebb részvétele a szülők segítségével gondozásában egy reciprocitási kapcsolat részeként értelmezhető (ld. pl. Leopold és Raab 2010).

1. Táblázat. Többváltozós elemzés a családi transzferek meghatározóiról Magyarországon (probit modell, átlagos marginális hatások)

	Anyagi támogatás		Segítség, gondozás	
	Gyermektől kapott	Gyermeknek adott	Gyermektől kapott	Gyermeknek adott
<i>Szülői tulajdonságok</i>				
Életkor	0.0001	0.0012	0.0033	-0.0075***
Családi állapot (referencia: egyedülálló férfi)				
Egyedülálló nő	0.0470	-0.0827*	0.0300	0.0558
Pár	0.0160	-0.0281	-0.0698*	0.0507
Egyéb ht. szerkezet	0.0165	-0.0436	-0.0484	0.0727
Érettségi	-0.0049	0.0279	-0.0362*	-0.0102
Diploma	-0.0033	0.0630*	-0.0376	-0.0067
ADL	-0.0056	0.0137	0.0239***	0.0236*
IADL	0.0017	-0.0176	0.0380***	-0.0245**
Dolgozik	-0.0003	0.0530*	-0.00536	-0.0774**
2.kvintilis	0.0032	0.0372	0.0255	0.0184
3.kvintilis	-0.0089	0.0639*	0.0208	-0.0109
4.kvintilis	0.0079	0.0985***	0.0026	-0.0260
5.kvintilis	-0.0104	0.0927**	0.0074	0.0327
<i>18éven felüli gyermekek tulajdonságai</i>				
Gyermekek száma	0.0076	0.0036	0.0163	0.0016
% leány	-0.0110	-0.0237	0.0423*	0.0552*
% szülővel együttlakó	-0.0241	-0.1300***	0.0379	0.0813*
% 5kmnél közelebb lakik	-0.0126	-0.0129	0.0268	0.1130***
% diplomás	0.0187	0.0548*	0.0145	0.0020
% dolgozik	0.0009	-0.0309	0.0229	0.0060
Átlagos életkor	-0.0006	-0.0023	0.0003	0.0026
Unokák száma	-0.0005	0.0037	-0.0008	0.0105*
N	1725	1725	1741	1739
Pseudo R-sq	0.0723	0.0844	0.2198	0.0587

Megjegyzés: * p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

A kutatás eredményei szerint a nem anyagi transzferek (gondozás, segítség) előfordulása ezen kívül összefügg a szülői szükségletekkel és a segítségnyújtás költségével (a távolsággal). A szülők nagyobb valószínűséggel kapnak gyermekeiktől nem anyagi transzfert, ha a szülő egyedülálló vagy egészségi állapota miatt valamilyen mindennapi tevékenységben akadályozott. A szülők nagyobb valószínűséggel adnak gyermekeiknek nem anyagi transzfert, ha a gyermekei között több a közelben lakó, ha a szülő fiatalabb és nem dolgozik. A segítségnyújtás előfordulása függ az unokák számától is, jelezve a gyermekvigyázás fontosságát a nem anyagi transzferek között. Az anyagi transzferek előfordulására a szülők jövedelmi helyzete van hatással: magasabb jövedelmű szülők nagyobb valószínűséggel adnak anyagi támogatást gyermekeiknek.

A kutatásban nemzetközi összehasonlításban is vizsgáltuk az idős szülőknek nyújtott nem anyagi segítség előfordulását (Medgyesi 2016, Medgyesi megjelenés alatt). Az elemzés megkülönböztette az idős szülők által kapott alkalmi és rendszeres (majdnem naponta előforduló) segítséget. Először a vizsgálatban szereplő 16 ország összevont mintáján

vizsgáltuk, hogy milyen egyéni illetve családi tényezők határozzák meg, hogy az idős (65 éven felüli) szülők kapnak-e segítséget (külön élő) felnőtt gyermekeiktől. Eredményeink itt is megerősítették a gyermek nemének meghatározó szerepét: azok a szülők, akiknek leánygyermekük is van, nagyobb arányban kapnak rendszeres segítséget. Az országok közötti eltéréseket a transzfereket meghatározó mikroszintű tényezők szerepének kontrollálása mellett is megvizsgáltuk.

Eredményeink szerint a rendszeres segítség esetén az országok közötti különbségek meglehetősen pontosan követik az idősgondozási intézményrendszer alapján kialakított országtipológiát. A jóléti állam által nyújtott idősgondozási szolgáltatások magas szintjét nyújtó „defamilizációs” országcsoport országaira a gyermekektől a szülők felé irányuló segítség viszonylag alacsony szintje jellemző. A rendszeres támogatás előfordulása valószínűbb a „familialista” gondozási rezsimekben, ahol alacsony a jóléti állam által idősgondozási szolgáltatásokra fordított erőforrások szintje. A korábbi eredményekhez (pl. Albertini et al. 2007, Brandt et al. 2009, Brandt et al. 2012) képest a kutatás új eredménye, hogy a kelet-európai országokat is elhelyezi az európai transzfer-rezsimekben. Az idősgondozás intézményi környezete Magyarország és a kelet-európai országok (Lengyelország, Csehország, Észtország, Szlovénia) esetében a „familialista” gondozási rezsimekkel mutat hasonlóságot (Saraceno és Keck 2010, Medgyesi és Orbán megjelenés alatt), és ennek megfelelően a gyermekektől az idős szülők felé irányuló rendszeres segítség előfordulásának szintje magas.

2. Nemek közötti különbségek a privát transzferekben: makroszociológiai nézőpont

„*A láthatatlan transzferek: ki adja és ki kapja a háztartási munkát?*” című tanulmányunkban (Gál, Szabó és Vargha 2016) a nemi különbségek és az életkor tükrében elemezzük a háztartásgazdaságot. A 2009/2010-es KSH időmérleg-vizsgálaton, illetve a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat bértarifa-felmérésén alapuló elemzésben, korévenként és nemenként számoltuk ki, hogy kik mennyi nem fizetett munkát végeznek (pl. főzés, takarítás, mosás, szerelés, gyermeknevelés, gondozás), illetve megbecsültük, hogy a megtermelt háztartási javakat kik fogyasztják el a háztartásban. Az eredményeket azután a láthatatlan (vagy a szakirodalomban elterjedt kifejezéssel élve idő-) transzferek értékének meghatározására használtuk, tehát arra, hogy kiszámoljuk, az egyes korosztályok milyen értékű munkát végeznek más korosztályok javára, vagy mennyit kapnak tőlük. Ezeket a számításokat Donehower (2014) életkorral bővített háztartási szatellit számlának vagy Nemzeti Időtranszfer Számlának (National Time Transfer Account, NTTA) nevezi.

Az elemzés illusztrálja, hogy a nők összességében többet dolgoznak a háztartásban, mint a férfiak; de a koréves bontás alapján az is kiderül, hogy a férfiak és a nők közötti különbség eltér a különböző korévekben. A legnagyobb különbség átlagosan a húszas évek végén és a harmincas években levő nők és férfiak között van, amikor a nők a legnagyobb eséllyel vannak otthon kisgyermekekkel. A férfiak és nők közötti termelés különbsége a korrallal csökken, és sokkal kisebb mértékben, de újra megnő a 60-as korévek elején. A nőkre inkább jellemző egy kétmódusú korprofil, mint a férfiakra.

A kutatás során igazolást nyert, hogy a háztartásban végzett, nem fizetett szolgáltatások az életpálya-finanszírozás fontos részét képezik. Gyermekekben és időskorban többet fogyasztunk, mint amennyit megtermelünk. Ezt ellentételezi az aktív kori többlet, amikor több jövedelmet állítunk elő, mint amennyit elfogyasztunk. A deficités életszakaszok finanszírozása során kihasználjuk azt a tényt, hogy minden pillanatban élnek aktív korúak,

akik erőforrásaik egy részét átadják az aktuálisan inaktív életkorban járóknak. Az életpályát mindig és mindenhol különböző életkorú generációk közötti erőforrás-átcsoportosítás révén finanszírozzák. Ennek a sokcsatornás intergenerációs erőforrás-átcsoportosítási rendszernek része az állam, a vállalati szektor is, illetve természetesen a háztartások is. Egy speciális részét jelenti a nem fizetett háztartási munkából származó munka.

A háztartási munka során előállított javak és szolgáltatások egy részéből a háztartás valamennyi tagja egyaránt részesül (pl. takarítás), bizonyos háztartási tevékenységeket pedig speciálisan a gyermekek és (kisebb mértékben) az idősek fogyasztanak el (pl. gyermeknevelés, idősgondozás). A háztartási javak és szolgáltatások fogyasztása aktív korban viszonylag alacsony, időskorban viszont ennél több mint kétszer nagyobb, kisgyermekes esetében pedig még ennél is magasabb. A fogyasztás nem tér el számottevően a férfiak és a nők között, a végzett munka értékében azonban jelentős különbség mutatkozik. Mivel az időtranszferek a háztartáson belül rokonok között, főként a szülőktől a gyermekek felé áramlanak, így elsősorban a gyermeket nevelők elszámolásait torzítja, ha ezeket nem veszik tekintetbe. Éppúgy, ahogy a háztartást és azon belül a nem fizetett háztartási munkát figyelmen kívül hagyó számítások alulbecsülik a gyermekeknek nyújtott erőforrások valódi értékét, a gyermeket nevelők által adott erőforrások is erősen alulbecsültek a jelenleg rendelkezésre álló statisztikai rendszerben. A számításból kihagyott tételek kétszer is hiányoznak, először a címzettekénél (gyermekénél), másodsor pedig a feladónál (gyermeket nevelőknél). A torzítás erősen nemhez kötött, a nők számláiból ugyanis lényegesen nagyobb összeg hiányzik, ha a háztartásban végzett munka nem kerül figyelembe vételre. A háztartásgazdaság nettó finanszírozói ugyanis elsősorban az aktív korú nők. Míg ők majdnem egész felnőtt életük során, átlagosan 17-től 73 éves korig adnak nettó időtranszfereket, addig a férfiak csak 30 és 53 éves kor között. Az 54 éves vagy idősebb férfiak 2010-ben átlagosan 1,3 havi keresetnek megfelelő időtranszfert kaptak, ami azonban eltörpül a 0–17 éves gyermekek esetén tapasztalt (2010-ben 5,6 havi keresettel felérő) értéktől.

A dolgozó korú nők munkája értékének számszerűsítéséből (pl. Nemzeti Számlák), illetve a gyermekek fogyasztásának számszerűsítéséből tehát lényegesen több hiányzik, ha a háztartásban végzett munkát nem vesszük figyelembe. A háztartási munka e jellegzetességei az összes európai országra jellemzőek, de a mértékében eltérések mutatkoznak, melyek az országokra jellemző kulturális és intézményi háttérrel vannak összefüggésben (Vargha, Gál, Crosby-Nagy 2017). Olaszországban minden férfi korosztály a háztartásgazdaság nettó fogyasztója, tehát nem találunk egyetlen olyan férfi korosztályt, amely nettó hozzájárulna az egyéb korosztályok vagy a nők fogyasztásához. Ezt természetesen az olasz nők nagy mértékű háztartási termelése ellensúlyozza. Svédországban azonban a férfiak nettó hozzájárulása viszonylag nagyra mondható. 27 és 54 éves kor között a férfiak nettó időtranszfereinek értéke a nők által megtermelt teljes nettó időtranszfer harmadával (32%) ér fel. Ez elsősorban a svéd férfiak magasabb mértékű gyermekgondozásából adódik.

Összegzés

A kutatás mind mikro-, mind makro-társadalmi nézőpontból vizsgálta a nemzedékek közötti privát transzfereket és ezeknek nemek közötti eltéréseit, nemcsak az anyagi, hanem a nem anyagi transzfereket is figyelembe véve. A pénzbeli és nem pénzbeli transzferek együttes figyelembe vétele fontos a nemek közötti egyenlőtlenségek pontosabb megragadásához, ugyanis a nőkre a nem fizetett háztartási munkából jellemzően nagyobb része hárul. A kutatás további nívója, hogy mind a mikro-, mind a makro-szintű elemzés eddig fel nem tárt

adatokon vizsgálta a kérdést. A mikroszintű vizsgálatához használt SHARE kutatás nemzedékek közötti transzferekkel kapcsolatos magyar adatait korábban még nem elemezték. A makroszintű elemzés esetében pedig éppen a projekt révén jött létre a pénzbeli és nem pénzbeli transzfereket is felmérő adatbázis, amely a nemzedékek közötti jövedelem-áramlás és a nemek közötti különbségek teljesebb számba vételét biztosítja. A kutatás mikro- és makroszociológiai részében is lehetőség nyílt a magyarországi eredményeket nemzetközi összehasonlításban értékelni.

A kutatás eredményei megmutatták, hogy hipotézisünknek megfelelően Magyarországon a szülők és felnőtt gyermekeik közötti segítségnyújtásban a nemek közötti különbség számottevő. Azok a szülők, akiknek gyermekei között magasabb a leánygyermekek aránya, nagyobb valószínűséggel kapnak gondozást, segítséget. Összességében a szülők és leánygyermekeik között mindkét irányban intenzívebbnek bizonyult a (nem anyagi) segítségnyújtás, ami a reciprocitás szerepére utalhat. A nemzetközi összehasonlítás azt mutatta, hogy az idősgondozás intézményi környezete Magyarország és a kelet-európai országok (Lengyelország, Csehország, Észtország, Szlovénia) esetében a „familialista” gondozási rezsimekkel mutat hasonlóságot, és ennek megfelelően a gyermekektől az idős szülők felé irányuló rendszeres segítség előfordulásának szintje magas.

A kutatás makroszociológiai vizsgálata megmutatta, hogy a háztartási javak és szolgáltatások fogyasztása nem tér el számottevően a férfiak és a nők között, a végzett munka értékében azonban jelentős különbség mutatkozik. A háztartásgazdaság nettó finanszírozói elsősorban az aktív korú nők, akik majdnem egész felnőtt életük során nettó időtranszfert nyújtanak, tehát háztartási munkájuk értéke meghaladja a háztartásban előállított javak, szolgáltatások fogyasztását. Ez a nettó időtranszfer elsősorban a gyermekek felé irányul, de az idősek és a férfiak is részesednek belőle. A dolgozó korú nők munkája értékéről valamint a végzett munka értékének nemek közötti különbségéről lényegesen pontosabb képet kapunk, ha a háztartásban végzett munkát is figyelembe vesszük.

Hivatkozások

- Albertini, M.; Kohli, M.; and Vogel, C. (2007): Intergenerational transfers of time and money in European families: common patterns different regimes? *Journal of European Social Policy* 2007; 17; 319
- Attias-Donfut, C. and Wolff, F.C. (2000): Complementarity between private and public transfers. in: Attias-Donfut, C. and Arber, S. (eds): *The Myth of Generational Conflict*. Routledge.
- Bengtson, V. L. (2001): Beyond the Nuclear Family: The Increasing Importance of Multigenerational Bonds. *Journal of Marriage & Family*, 63(1), 1–16.
- Brandt M, Haberkern K, Szydlik M (2009): Intergenerational Help and Care in Europe. *European Sociological Review* 25(5):585–601.
- Dykstra, P.A. & Fokkema, T. (2011): Relationships between parents and their adult children: A West European typology of late-life families. *Ageing & Society*, 31(4), 545-569.
- Gál, R. I. – Szabó, E. – Vargha, L. (megjelenés alatt): Láthatatlan transzferek: ki adja, és ki kapja a háztartási munkát 2010-ben? Leadott kézirat: *A láthatatlan munka mérése c. kiadvány* (szerk. Szép Katalin), KSH. Várható megjelenés: 2017.
- Keck W (2008): The relationship between children and their frail elderly parents in different care regimes. In: Saraceno C (ed) *Families, ageing and social policy*:

- Intergenerational solidarity in European welfare states*. Cheltenham, Elgar, pp 147–169.
- Lee, R. (2000): A Cross-Cultural Perspective on Intergenerational Transfers and the Economic Life Cycle, in Andrew Mason and Georges Tapinos, eds., *Sharing the Wealth: Demographic Change and Economic Transfers between Generations* (Oxford University Press, Oxford), pp.17-56.
- Leitner S (2003): Varieties of Familialism: The Caring Function of the Family in Comparative Perspective. *European Societies* 5(4):353–353.
- Leopold, T. – Raab, M. (2011): Short-Term Reciprocity in Late Parent-Child Relationships. *Journal of Marriage and Family*, 73(1), 105–119.
- Medgyesi M. (2016): Az idős szülőknek nyújtott nem anyagi segítség: Magyarország európai összehasonlításban. *Demográfia* 59: (1) pp. 59-87.
- Medgyesi, M. (megjelenés alatt): Help and care from children to elderly parents: Hungary in European context. Az „Ageing under lowest-low fertility and high emigration. The demography, the politics and the socio-economic challenges” konferencián előadott tanulmány Varsó, 2017 június 5-7.
- Medgyesi, M. és Orbán, A. (megjelenés alatt) Country Report of Hungary in: Albert, I.; Trummer, U.; Emirhafizovic, M.; Spiegelman, C.N.; Kelleher, C. (szerk.): *Families and Family Values in Society and Culture*. Series Perspectives on Human Development, Information Age Publishing.
- Saraceno, C. – Keck, W. (2010): Can we identify intergenerational policy regimes in Europe? *European Societies*, 12(5), 675–696.
- Sarkisian N, Gerstel N (2004): Explaining the Gender Gap in Help to Parents: The Importance of Employment. *Journal of Marriage and Family* 66:431–451.
- Schmid, T; Brandt, M; Haberkern, K (2012): Gendered support to older parents: do welfare states matter? *European Journal of Ageing*, 9(1):39-50,
- Silverstein, M. (2006): Intergenerational Family Transfers in Social Context in: Binstock, R.H. and George, L. (eds): *Handbook of Aging and the Social Sciences*, 6th edition, Academic Press
- Vargha, L. – Gál, R. I. – Crosby, M. (2017): Household production and consumption over the life cycle: National Time Transfer Accounts in 14 European countries. *Demographic Research*, Vol. 36/32. 905-944.
- Walker, A.J. (1999): Gender and Family Relationships. in: Susmann, M.; Steinmetz, S.K. and Peterson, G. W.(eds.): *Handbook of Marriage and the Family*, 2nd edition, Pletnum Press, New York